

Brazde Bănățene

ARHIVE CULTURALE, ISTORICE, LITERARE ȘI ARTISTICE.

Abonamentul: 100 Lei pe un an.

Apare lunar.

Prețul: 5 Lei

Director: Caius Pascu, preot.

Redacția și Administrația: Topolovașului Mic, jud. Timiș-Torontal
 Inregistrată la Tribunalul Timiș-Torontal secția I, în Registrul publicațiilor periodice sub Nr. 66/1938.

ARHIVĂ LITERARĂ

C I N C I P O E M E

pentru Ecaterina Octavia.

1. Plâns

Ce mult mă doare depărtarea ta,
 Mi-i sufletul un zarzăr plin de floare
 Și de-l ating, în amintirea ta,
 Se scutură alb stupul de ninsoare.

Căci te-am chemat să vii pe urma mea,
 In codrul limpede cu vinete poene —
 Ci mi 'ntârzi... Și plâng precum o stea.
 Și-o creangă-mi șterge roua depe gene...

2. Depărtare

Vai ce departe-i țara mea de-a ta!
 Și, totuși, ne desparte-un singur pas.
 Din amintiri, din tot, mi-a mai rămas
 Un înger mic, cu ochi de peruzea.

E tremuratul genelor dintâi;
 E stângerea de mână 'ntâiaoaară;
 E râsul tău de înfloriți lămâi;
 E vocea ta, snavă domnișoară!...

Așa că să nu crezi că ai scăpat,
 In rozele de ani pudrați în soare,
 Te urmărește plânsul care moare
 Și roua versului în care te-am scădat.

3. Testament

Și dacă oi pieri precum o floare,
 In limpedea lumină a aurorii.
 Mă voi deschide ca o rană mare
 In sânul tău și'n corzile viorii.

Și te-oi trezi din vis și fericire!
 In jur-ți-or crește neplăcuți lichenii.
 Târziu m'oi șterge'n fulgi de amintire,
 Cum pier în zarea cenușie renii...

4. Și totuși!

Și, totuși, te-oi iubi ca și acuma!
 Svâcnii-voi tare'n mugurii din creangă.
 Mă voi aprinde'n jar de susfireangă
 Și, toamna'n parcuri, voi cădea cu bruma.

Căci eu sunt frunză și copac și cer,
 Sunt ram de lună galbenă de ceară.
 Mă cos în fiecare juvaer
 Și mă distram pe coarde de vioară...

5. Final

Voi fi în tine o livadă brună,
 Iar prunii visului s'or scutura încet.
 Voi fi un pas suav de menuet...
 Și-un ulm muiat cu crengile în lună.
 Voi fi o umbră ștersă de poet...

Mircea Șerbănescu:*Ningea cu îngerăși . . .**nuvelă de Crăciun*

Dacă Vasile n'a crezut niciodată în Dumnezeu și mai vartos acum nu putea să creadă. Și dacă foarte adeseori își blestemase soarta și înperechiase toate cele sfinte cu î jurături urâte, acum mai vartos blestema și înjura de toți sfinții și sărbătorile calendarului.

Se revolta, dar nu știa contra cui. Și-i venea să plângă, adeseori, dar lacrimă nu picura depe geana lui, căci „aceasta-i rușinoasă treabă muerească“—după cum singur ne mărturisea. Iar dacă de plâns, nu putea plânge; bea de se minunau și cârciumarii și frații întru pahar, unde intra și ce se face cu atâtea alcool? . . . Nu-i vorbă Vasile băuse în totdeauna. Decând se șia Tat'su, muncitor în port, venea în fiecare seară beat acasă și și silea nevasta sa să bea cu el, conținutul sticlelor ce le aducea în toate buzunarele. Iar dacă biata femeie nu putea, sau nu voia să bea, îi turna copilului pe gât conținutul de foc . . . Și biata muere ce putea face? De nevoie bea . . . până cădea și adormea beată sub masă. Pentruca „cheful“ să continue în doi: tata și fâncul . . .

Băuse, apoi, că-i . . . plăcuse. Iar mai târziu, ca să-și uite necazurile. Și-avea destule, mai ales de când se însurase. Iar cel mai mare, gând, care-l chinuia aproape: de ce să-i sufere nevasta?

Vasile se înduioșa totdeauna gândindu-se la Aneta lui. Se luaseră din dragoste. Ea avea pe-atunci 16 ani, iar el era un munte de om, un piept lai și mușchi ce se încordau, ca odgoanele vapoarelor ce opreau în port. Iubirea lor tainică durase aproape 5 luni, dar taică-său voind s'o mărite cu un linge blide de învățător nenorocit, ei hotărâseră să fugă. Și au fugit, doar ei cu fericirea și dragostea, colindând țara 'n lung și 'n lat, oprindu-și hoinăreala în acest nenorocit oraș, urât, cu furnale și fabrici multe. Fusese angajat ca muncitor la o fabrică și se stabilise acolo . . . Acum regretau amândoi portul drag, spre care i chemau melancoliile zilelor fericite ale dragostei lor . . .

Vasile era recunoscut drept cel mai pu'ernic muncitor din cartier. Dar avea o inimă bună, ce se înduioșa, la orice durere, la orice lacrimă. Și, mai ales, nu voia ca Aneta lui să sufere. Dece să sufere muerea lui? Iar el, dece era bărbat? Ca să grijească de liniștea lui, a femeii și-a copiilor lui . . . Copii?!

Avea doi, Mariu, cel mare, împli ise 14 ani la 2 Decembrie. Il dăduse la liceu, cu gândul să-l facă „domn“, să nu fie un nenorocit, ca el. Învăța bine da-i cam călca pe urme. Ii plăcea băutura, umbla cu chipiul pe-o ureche, strengărește și-și avea și „găgică.“ O pușcă de școlăriță în clasa 2-a profesională. Cu ochi de vereriță, dinți mărunți de soarece și ochi întunecoși, ca fundul de ocnă . . . Ca să nu se golănească în vacanțe cu derbedei mahalalei îl lua la fabrică, punându-l să muncească alături de el. Deaceia se făcuse o cruce de volnic înalt, aproape cât taică-său, iute și la bătaie și la mânie.

Cel mic, Ionel, avea patru ani și era grăgălaș cuminte, ca un înger. Privea pe oameni cu ochi triști, înțelegători, de om bătrân. Nu se juca; râdea rar. Iar când spunea o vorbă, parcă o spunea din carte. Din când în când tușea sec . . . Acum zăcea transparent în patul rece, acoperit cu toate trenjele ce se putuseră afla prin casă. Ochi-i ardeau, ca jăratecul

și tușea des, înflorind perina și cearșaful cu garoafe roșii, de sânge . . .

*

Toate aceste lucruri le știa Mariu, ca pe lecțiile lui dela școală. Mergea giubit, cu sprâncenele încrunțate, fără să ia aminte la vitrinile, ce păreau fragmente de vis feeric, sau la colindătorii ce treceau cu stele de hârtie colorată și băte groasă în mâini.

Ningea des, aducând în fiecare suflet bucurie albă. O lacrimă picură fierbinte dintre pleoape. Azi era ajunul bucuriilor și ei nenorociți! Ionel zăcea bolnav, cu ochii stinși și era alb la față, ca zăpada ce acoperea pământul. Și tot azi fusese doctorul pe la ei. Văzuse copilul. Măzgălise ceva pe-o hârtie, iar când plecă i-o strecură tatălul, spunându-i încet:

— Ca să i îndulcești ultimile clipe . . .

Apoi plecase gârbovit.

Tata făcuse mototol hârtia și o aruncase într'un colț. Apoi începuse să bea setos. Mama plângea și-și frângea mâinile, blestemând încetșor . . .

Mariu luase mototolul îl netezise furios și plecase grăbit. Căci în minte îi încolțise un plan . . . Tatăl nu spusese nimic, părea că nici n'a observat plecarea. Mama l-a privit curioasă, dar n'a întrebă nimic . . .

Treceau săniți în vesel cânt de zurgălai. Răsunau, strigăte vesele, răsete șglobii . . . Automobile luxuase, ca niște braște festoase enorme, de diferite culori fășăiau discret pe ghaia străzilor . . .

Ningea mereu, alb . . .

În fața farmaciei Mariu se opri nehotărît. Privi împrejur cu teamă, se uită înăuntru cercelător, apoi deschise ușa hotărît. Bătrânul farmacist, cu tichie și halat alb, îl privi curios. Mirosea insistent a doctorii.

Băiatul întinse timid hârtia. Bătrânul o privi atent, prin ochelarii cu ramă de aur, apoi cercetă bănuitor pe Mariu, căruia îi era prea cold. Dacă-i spune să plece? . . . Sau dacă-i întreabă: „ai cu ce plăti?“ . . . Dar bătrânul, asigurat poate de privirea sinceră și dreaptă a băietului, începu să umble prin rafturi și sertare, cu mâna îndemănatecă. Băiatului îi răsăriră lacrimi în ochi. Acum e acum!

— 154 lei . . . — spuse bătrânul întinzând pe teigheaua curată pachetul.

Mariu îl apucă cu mâna tremurătoare . . . O cruce mare, în gând . . . Ușa se trânti șgomotoasă . . . Și până să-și des bătrânul farmacist seama ce se întâmplase, băiatul dispăruse cu pachet cu tot . . .

— Am adus.

Strigătul și pachetul-trofeu aducea lumina bucuriei în pupilele băiatului. Dar repede se stinse . . . Mama plângea liniștit. O lumânarea ardea cu flacără tremurată, ca o lacrimă . . . Tatăl bea mereu, îndobitcit.

— Cum a murit tată?

— Vasile îl privi idiot. Rânjîmirat și bău iar în dușcă. Apoi începu a plânge.

— Mamă, cum a murit?

Femeia încetă de a mai plânge. Il privi cu ochi mari, aiuriți.

— Lin, lin . . . Iar când a fost să și dea sufletul a spus doar atât: „Uite îngerăși, mamă.“ Afară ningea . . .

Și-au plâns cu toții și Vasile și mama și Mariu. Afară ningea mereu, cu îngerăși, pela ferestrele, pe care înfloriseră crini de ghaia . . .

Iarnă

Al vremii firiz
presară, rumegătură albă de griz.

În cicatricele pământului, apele au amorţit.

Pe geamuri,
au înflorit
crini —
şi — atâţia spini
de iunie, pe ramuri.

La noapte,
când ciorile-şi culcă 'n zăpadă norodul,
spicele coapte,
de fîg,
pe stresine-şi semănă rodul.
Sloieţii cresc, în stalactite
lungi şi ascuţite,
ca firele de pipirig.

Const. Miu-Lerca.

Rânduri

Fug toamnele, fug anii,
pe drum se scutură castanii,
mie sufletul îmi cremenit
de-atâtea pui ed esfinji.

Fug anii şi toamnă după toamnă
şi încărungi în vreme, doamnă,
de ce am rămas oşă răsucit,
când pică frunzele din nuci?

Fug anii, fug,
şi simt că n'am să-i mai ajung,

Dorian Grozdan

Intomnare

Se scribură 'ntomnarea la fereastră
Şi peste iaruri ca de brumă grea...
Iubito, pleci cu mine mai departe,
Cum vii aproape de uitarea mea.

Cu mâini uşure, Toamna fată tristă
Îşi scutură de aur, părul lung...
Cum vii, iubito, tot mai spre uitare,
Ispitoasele-i chemău m'ajung.

— Hai, fată tristă, mică şi bolnavă,
Dece nu îţi ai? Uite, ţi-am deschis.
Să nu te sperii de găseşti la mine,
Doar un defunct şi rece paradis.

Se scribură 'ntomnarea în odae
Şi sufletu-mi adoarme 'n flori de nea.,
Iubito, pleci de mine mai departe,
Cum vii aproape de uitarea mea.

Pavel Butan,

Apus

Pe deal ziua moare în păclă de aur
Răcoarea îşi cerne suavul parfum,
S' stinge albastru — aprinsul taur
Şi valea-i ae fum...

Luceafarul serti clipeşte uitit —
Iar jo, cânta versul seninului lut,
Aprins în gândul de neguri, şi mît
Din visul trecut.

A răs unduindu-se'n foşnet frunzişul
Apoi a tăcut de linişte nins
În suflet tăcerile plâng luminişul,
Visului stins...

Ana Halas.

Chemare

Se chem acolo unde merii 'n flor
Subt vraja doine-or cântate lin;
Te vreau în o nă cărăi să mă 'nchin,
Vreau risul tău, susur de mic isvor...

Ti-oi prinde 'n plete floare de băgrin
Ti-oi prinde 'n suflet floare de bujor
Şi 'n gând ţi-oi prinde floarea unui dor,
Să nu mai fi n ci tu, mei eu — străin.

Cu nişcă de cerb şi busuioar
Pe după grindă şi cu pup de floare
Într'un pahar, aştept al meu noroc;

Cu candelă aprinsă 'n inserare
Cu tăie şă, floarea de soroc,
Cu flori de foitômfiu şi de cicloare.

Grigore Bugarin.

Bătrâni dragi...

Mă readuce iară dorul...
Pân mai sânt...
E vreun rău? — Nu, mamă-i bine
Doar vechi doruri mă 'nturnară.
Ca mîni s'or stînge...
Bătrâni dragi, vremea-i plînge.

La ştubetu mi-am oprit mersul,
Cara 'n valea-ojucă luna —
Ei vorbi - vor la întunec,
De copii, ca 'n totdeauna.

Când le-oi ciccăni 'n fereastră
Întreba - s'or — cine să fie?
Şi or deschide fără voie,
Sosirea-mi nimeni n'o ştie.
Glas cald răsări-va; — cine-i?
Eu sunt, tată, vin deschide.
Puiul mamii, puiul mamii!...
Ea va plînge 'n loc de-a râde.

Îmbia mă vor la masă
Să-mi dea buuri ce-mi păstrară.

Romulus Fabian.

Consemnarea preoților pravoslavnici din eparhia Vârșetului, protopopiatul Logojului. Anno 1797

Comunică de Pr Petru Olde.

Parohia	Numele protopopului sau al parohului, presbit. diac.	Caracterul lor și locul nașterii	Data când s-au înscris	Căsuțe românești	Etnic	Starea famil.	Câți copii are?			Observații
							băieți	fete	laolaltă	
Visag	1. Mihail Bondașovici	adevărat paroh n. Visag	1 VII 1788	românește	63 ..	văduv				
	2. George Popovici	adevărat paroh n. Visag	22 V 1787	românește	42 ..	căsăt.	2	1	5	
	3. George Bogdanovici	adevărat paroh n. Visag	7 X 1795	românește	32 ..	căsăt.	2	2	4	
	4. Grigorie Mihailovici	diacon n. Logoj	Petr Popovici 11 noiembrie XI 1796	românește	21 ..	căsăt.				
Honrici	Nicolae Badiu	adevărat paroh n. Zorleș Mare	Vichentie Popovici 6 IX. 1782	românește	44 ..	căsăt.	1	1	2	
Satul Mic	Mihail Ioanovici	adevărat, paroh n. Satul Mic	Iosif Șakabentu 26. XII. 1791	românește	26 ..	căsăt.	1	1	2	
Herendești	1. Dam. Popovici	adevărat paroh n. Herendești	Vichentie Popovici 20. XII 1779	românește	45 ..	văduv				
	2. Nicolae Madescu	adevărat, paroh n. Oloșag	Iosif Șakabentu 25. IX. 1790	românește	29 ..	căsăt.				
Hodoș	Simeon Popovici	adevărat paroh n. Hodoș	Vichentie Popovici 7. I 1782	românește	43 ..	văduv	1		1	
Boldur	1. George Crăciunovici	adevărat paroh n. Sinesig	Iosif Șakabentu 17 VIII 1786	românește	34 ..	căsăt.	2	3	5	
	2. Pavel Pavlovici	adevărat, paroh n. in Ardeal in Streiu	Iosif Șakabentu 16 VIII 1788	românește	40 ..	căsăt.	2		2	
Sinesig	Ioan Petrovici	adevărat paroh n. Sinesig	Iosif Șakabentu 30. V. 1790	românește	37 ..	căsăt.	3	2	5	
Sacoșul Ung.	1. George Popovici	adevărat paroh, n. Oloșag	Iosif Șakabentu 2 I. 1787	românește	37 ..	căsăt.	3	2	5	
	2. Ioan Popovici	adevărat paroh n. Oloșag	Iosif Șakabentu 27. IV. 1794	românește	29 ..	căsăt.	1	1	2	
	3. Nicolae Popovici	adevărat paroh n. Oloșag	Iosif Șakabentu 24. IV. 1797	românește	24 ..	căsăt.	1		1	

In Logoj, 17 Decembrie 1797.

K ATHANASIEVICI
protopresviter Logojului.

ARHIVĂ ISTORICĂ

Istoria comunei Denta (jud. Timiș-Torontal)

de Pr. Caius Pascu

4)

Pavle Popovici, 1852-1865.

Iosif Popovici, 1855-1872

Sfetozar Nicolici și

Gheorghe Vucasinovici, 22 Mai-10 Oct.1882.

Alexandru Georgevi i, 1882-1883.

Serafim Lazici, 1883-1889.

Alexander Coteș, 1889-1892.

Csedimir Uditchi, 1892-1897.

Traian Simici călugăr, 23 Sept.-1 Nov.1897.

Serafim Lazici, ieromonah, 1897-1899.

Traian Simici, 14 Iunie-18 Aug. 1899.

Gherasim Gruici, 1899-1900

Grigorie Obrenov, 1900-1903.

Dușan Gaici, 1903-1 Oct. 1924.

S'a născut la 26 Decembrie 1871, în Despotiv. A studiat gimnaziul și teologia în Karlovej. La 21 Noembrie 1896 a fost hirotonit întru diacon, iar la 6 Decembrie aceluiași an, întru presbiter.⁵⁹

Ioan Papin, 1 Octombrie 1924.

S'a născut la 17 Decembrie 1897, în com. Denta.

A studiat școala primară în Denta și Deta, liceul la Timișoara și teologia la Sremski Karlovci. După ce a absolvat teologia s'a înscris la Facultatea de Drept din Subotija. În anul 1924 a fost hirotonit întru presbiter pentru parohia Denta, unde după câțiva ani de serviciu, în 1933, a fost distins cu brân roșu.⁶⁰

Biserica romano-catolică (1724-1741).

În această comună unde își avea sediul administrația și poșta de Stat a luat ființă în anul 1724 parohia romano-catolică⁶¹ cu filiale Deta și Berecuța.⁶²

În anul 1726 s'a zidit în Denta, biserica romano-catolică la aceeași edificare au contribuit și credincioșii din comunele filiale.⁶³

La cererea credincioșilor romano-catolici, în anul 1741 episcopul Sanislavich Nicolae a permis mutarea parohiei din Deta la Denta.⁶⁴

În timpul cât a existat parohia romano-catolică din Denta, au servit următorii preoți:

Nicolae Wahlbach, în anii 1724-1727.⁶⁵

În anul 1725 priorul mănăstirii iezuite din Timișoara, în urma plângerilor făcute în contra acestuia, face cercetare.⁶⁶

În anul 1724 tot prin preotul Nicolae Wahlbach vedem că ia ființă și parohia Rebenberg⁶⁷

William Kruchten, 1727.

Acesta a servit aici foarte puțin timp căci în luna Noembrie 1727 a murit și a fost înmormântat în biserica din Denta.

Frank Lipót, călugăr, 1727-1728.

Teodor Behne, 1728-1739.

Ioachim Stör, 1740-1741.

În ziua de 9 Iunie 1736 episcopul Cenadului baronul Falkenstein, a vizitat parohia din Deta.⁶⁸

În anul 1843 vine în Denta ca învățător Iosif Nix, care mai înainte a funcționat în com. Deta.⁶⁹

Azi parohia este afiliată la Deta din anul 1741 și are biseră că din anul 1890.⁷⁰

Școala

Românii din com. Denta separându-se în anul 1855 de către Sârbi, folosesc ca local pentru școala confesională ortodoxă română edificiul cu etaj, așezat în partea stângă a pârâului Bârzava. Și în care edificiu azi este adăpostită școala de copii mici.

Ziua de 12 Martie 1855, pentru Românii din această comună, a fost o mare zi de sărbătoare, căci au ajuns să li se împlinească dorința fierbinte de-a avea și ei școala și învățătorul lor pentru luminarea minții copiilor lor. La această sărbătoare a luat parte și inspectorul școlar Constantin Ioanovici. Învățătorul Clemente Dina, primul învățător român în această comună, după despărțirea de către Sârbi, a compus cu această ocaziune, „versuri“ ca cele de mai jos

„Prin mezul Banatului

Pe calea Verșefului

Cine ar trece pr'acolea

Știu că are ce vedea:

La un sat mare vesit;

Cu nume Denta numit

Care'i școala cea Română

Numai să bage de seamă —

'N-acest loc și 'n-acest sat:

N'are lipsă de 'ntrebat

Căci fără de 'ispitire;

Vede: o 'naltă zidire:

Cu două rânduri clădită

S'alta mic' de ea lipită

Numai poarta le despărte;

Făj'n făj's așazate

La cea mare căutând bine

Fără să-i spună ver cine;

Pre păreții ei cetește:

Nemțește și Românește

Adecă: „Școala Română“; —

De-asupr' având ș'o campană:

Cu care pruncii se chiamă

Și la școală să îndeamnă.

În fruntea Piaței luce:

Lângă ea Bârzava curge,

De-a dreapta o Biserică

De-a stânga drumul de țară

Astea 's semne 'nvederate:

Că românu și fără carte

Prea frumos a cugetat

De nime fiind 'nvățat

Când pr'aceste le luă

C'ai săi bani le cumpără

⁵⁹ Vezi „Srpska pravoslavna Mitropolia Karlovacka po odzlima od 1905“. Karlovač, 1910, p. 596-597.

⁶⁰ Pr. Ioan Papin: Comunicare.

⁶¹ Szmida Lajo: *Temesvármeg. Delta Nagyhozség multja és jelene*. Timișoara, 1900, p. 47.

⁶² *Adatok a bányási legrégebbi német telepek történetéhez* public. în „Tört. és Rég. Értesítő“, 1892. Fasc. II-III, p. 86

⁶³ Idem, p. 86.

⁶⁴ Szmida L.: *Temesvármeg. Delta . . .*, o. c. p. 47.

⁶⁵ Szmida L.: *Temesvármeg. Delta . . .*, o. c. p. 47

⁶⁶ *Adatok a bányási legrégebbi német telepek történetéhez*, „Tört. és Rég. Értesítő“, 1892. Fasc. II-III, p. 86; Prof. Tr. Simu, *Colonizarea Șvabilor în Banat*, Timișoara, 1924, p. 28.

⁶⁷ Tr. Simu, *Colonizarea Șvabilor . . .*, o. c. p. 40.

⁶⁸ Szmida L.: *Temesvármeg. Delta . . .*, o. c. p. 47.

⁶⁹ Alex. Chevereșan, o. c., p. 28.

⁷⁰ Borovszky o. c., p. 36.

Ca să 'și facă lui moșie;
Separată de sârbie
Ca și streinii să vadă
Cum Români se căruțiază
C'ai să-i telegari, trăsură;
'N strămoșasca călcătură
Ma: pentru așa rezultat
Uaii multe au cădat
In tot felul ne plăceri
Moșie, — spese 'npedecări
Ma: acum toate s uitate
Când Românul știe carte
Și își ține de Glorie:
Căci's are școala sa proprie.“

Versurile învățătorului Cl. Dina au apărut într-o broșură de 24 pagini care a fost tipărită la Timișoara în anul 1856. Prea tucernicia Sa Păr. Dr. Dimitrie Cioloca, profesor de teologie, din Caransebeș, a avut marea bunăvoință de a-mi pune la dispoziție broșura cu versurile lui C. Dina, din care am și reprodus versurile cele de mai sus. Broșura are următorul titlu: „Versuri la înființarea școlii române din Ces. Reg. Cameralu opidu Denta 12-a Martiu anulu 1855, compusă: de nou denumitulu Climentu Dinna. Invâtiătoru Romanu. Timișioara, cu literile lui M. Hazi și a fiului Guilomu 1856.“

Învățătorii. — Primul învățător român despr) care se știe, este.

Clementie Dina de naștere din Jebel (j. T. Tor. A studiat și terminat pedagogia la Arad în anul 1834* Incepând cu anul 1855 funcționează ca învățător în Denta, dar până când, în lipsă de date, nu putem ști. Dela dânsul ne-a rămas o cărticică cu „Versuri a înființarea școlii române din Ces. Reg. Cameralu opidu De ta“, tipărită în anul 1856 la Timișoara.

Aurel Novac.

Artenie Iștvan.⁷¹ Prin anii 1867-1870 acest învățător a funcționat în comuna Sân-Ianăș (azi în Banatul jugoslav), iar din anul 1872 în Denta.

Comisarul Iosif Olariu, învățător, în com. Doman raportează Episcopului din Caransebeș, că la conferințele ținute în acest an: „dintre învățătorii, carii s'au distins cu pruncii și mai frumos și mai practice au lucrat au f. st: Ioan Bircea din Voiteg, Artenie Iștvan (Denta), Const. Gheoșievici (Tolvădia) și Șt. Demetrievici** din Petromani.“⁷²

Într'un Octoi h, tipărit în anul 1861 la Sibiu, a scris învățătorul Artenie Iștvan următoarele cuvinte: „Spre secularnica avintire me subscriu in acest sfințitu Octoi-hu mâna mi-va putredi earu scri oarea in eternu ma va pomeni. Denta in 24 Aprilie 1872 Arthenie Iștvan fost docinte in acelu anu“.

Învățătorul Munt anu.

Ioan Doboșan.

Grnia Socieneanțu.

Ioan Popovici, 1865-1866.⁷³

S'a născut la 18 Septembrie 1839, în comuna Gătela A studiat școala primară din comuna natală,

școala germană din Văs'ova și pedagogia din Arad în anii 1857⁷⁴ 1860.⁷⁵

Ca învățător a funcționat în următoarele comune: Denta (1865—1866), Jebel (1867—1873) și Opațița (1873—1900) Din Opațița după ce a fost pensionat a plecat la fca sa în Jidovini⁷⁶.

Vasile Stoica, 1906—1936.

S'a născut la 16 Februarie 1879, în com. Denta, Școala primară a urmat-o în Denta și Deta, iar preparandia (școala Normală) în Arad. Absolvând în anul 1900 pedagogia a ocupat postul de învățător dela școala confesională ortodoxă din com. Birda (jud. Timiș-Torontal), unde a funcționat până în anul 1906, când a venit în comuna sa natală Denta. Aci a funcționat până în anul 1936, când a fost pensionat.

Învățătorul V. Stoica în anul 1912 a înființat un cor mixt al tinerimei române din Denta, cu care a dat mai multe concerte până în anul 1923; a învățat pe tinerii țărani glasurile bisericesti, și a pregătit pentru biserică 9 cântăreți⁷⁷.

Spasoiie Crâsta. A funcționat mai mulți ani ca învățător în această comenă. In tot timpul a muncit pentru binele școlii și a comunei.

A. Gorun. Învățătorul Gorun după ce a funcționat aici puțin timp a plecat în com. Stanora-germană (jud. Timiș-Torontal).

In prezent la școala primară de Stat din Denta, funcționează următorii învățători:

La secția română:

Gheorghe Tomescu, inv. director.

Ersilia Rămneanțu, 1934—1938.

Este fca învățătorului Vasile Stoica. S'a născut în com. Denta la 14 Iunie 1907. A studiat școala primară din Denta, școala medie (cl. I—IV) la Deta și școala Normală (cl. V—VII) din Caransebeș. A funcționat ca învățătoare în următoarele comune: Macedouia, jud. Timiș-Torontal (1926—1934), și Denta (1934—1938).

In 26 August 1934 s'a căsătorit cu candidatul de preoție Gheorghe Rămneanțu, care este preot în com. Dejar.⁷⁸

Petru I. Tomescu. A venit în Denta din Arad, unde a funcționat ca învățător la școala primară Nr 10. In timpul cât a fost acolo a scris: „Monografia Școlii Noastre No. 10 Arad.“

Din monografia întocmită de dânsul desprindem următoarele rânduri ce le-a scris despre sine: „Inv. Tomescu, ... e un dascăl pribeag; 6 ani în 7 sate. Acise găsește în creierii munților pe valea vijelișului Topolog; acipe malul molaticului Neajlov, în părăsitul codru, al Vlăsiei ori chiar pe întinsul Bărăganului!

„De-l vei găsi străjer la malul Nistrului ori Tisei să nute miri, căci soarta i-a făcut parte de pribegie, mutându-l dela o frontieră la alta.

„Viața îi cere muncă, iar ursitoarele i-ar fi zis: „Să pribegești mereu dela Nistrula Tisa... și el își deapănă firul zilelor pe meleaguri străine, îndepărtate, să își împlinească destinul. In urmări n'aur rămas minuni; o grădiniță cu pomi la o școală de munte, o echipă teatrală

*) Dr. T. Botis: *Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului teologic ortodox-român din Arad, 1922, p. 431.*

⁷¹) Caius Pascu o. c., „Vestul“. An. III. Nr. 638, Oct. 1932

** Bunicul meu după mamă N. A.

⁷²) George Ioandrea: Conferințele învățătoresți introduse de Episcopul Ioan Popasu (1866-1876). Caransebeș, 1912, p. 59 77, 98, 148, 149.

⁷³) C. Pascu o. c. „Vestul“. An. III. Nr. 638, Oct. 1932.

⁷⁴) T. Mărgineanțu: Monografia com. Opațița o. c., p. 74.

⁷⁵) Dr. Teodor Botis: *Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și Institutului teologic ort. rom. din Arad. Arad, 1922, p. 454-*

⁷⁶) T. Mărgineanțu: Mon. c. Opațița, o. c. p. 74.

⁷⁷) Inv. Vasile Stoica: Comunicare.

⁷⁸) Inv. Ersilia Rămneanțu: Comunicare.

într'un sat Vlăscean și o cruce pentru un erou național pe Bărăgan. Știe bine că nimeni n'are să-l întâmpine cu pâine și sare, nici cu urale și flori... și de aceea caută singura-i cale prin muncă cinstită.”⁷⁹⁾

La grădina de copii a funcționat mai înainte **Cornelia Iser**, iar în prezent funcționează d-na **Elena Brancu**.

Elena E. Brancu.

S'a născut la 5 Decembrie 1903 în com. Măscă (jud. Arad). Obținând diploma de învățătoare conducătoare a funcționat în această calitate în următoarele comune: Țipar (jud. Arad), în anii 1928—1930, Arad-Ceala, ca suplinitoare, în anul școlar 1930/31, și în Denta dela anul 1931 până în prezent.

În vacanțele din anii 1932 și 1933 a servit gratuit ca soră de ocrotire la Spitalul de copii mici din Timișoara. Pentru serviciile aduse acestui institut, a fost în anul 1933 (cu decretul Nr. 2230) decorată cu Crucea „Meritul Sanitar.”

A scris și publicat un volum cu versuri, intitulat „**Fericita Speranță**”, care cuprinde „109 Poezii la Carpa Căflor.”⁸⁰⁾

Scoala confesională ortodoxă sârbă datează din anul 1795. În anul 1904 s'a zidit deodată cu școala și locuința pentru învățător.

După datele care le-am primit, la această școală au funcționat următorii învățători:

Radivoi Stoianovici, de naștere din Krușnița (Iugoslavia). A fost absolvent al școlii Normale de învățători din Zombor.

Ștefan Secievski.

Elena Ivcovici.

Gheorghe Ciosici.

Milutin Brancov.

Olga Mitrova.

Jiva Pasici.

Rujița Vulețici.

Jiva Popovici.

Ilia Dișici.⁸¹⁾

Ioan Popovici, funcționează dela 1 Sept. 1937 și până în prezent. S'a născut la 18 Noembrie 1913 în com. Denta. A studiat școala primară în comuna sa natală, liceul „Real” (cl. I—IV) în Denta, și școala Normală de învățători în Timișoara (cl. V—VIII). Din anul 1933, când și-a luat diploma de învățător, a funcționat în comuna Stenciova dela 1 Septembrie 1933 până la 1 Septembrie 1937, când a venit în Denta unde funcționează până în prezent.⁸²⁾

Asociațiuni culturale

În comuna Denta, ca în puține comune din Banat, există o „**Casă Națională**”, care s'a inaugurat în ziua de 15 August 1928.

Deodată cu înființarea Casei Naționale, a luat ființă și „**Cercul studențesc cultural din Denta**”, care a avut un cor mixt de vreo 30 de persoane.

Acest cerc cultural a ținut mai multe concerte, șezători, conferințe populare, etc. în Denta și în comunele din jur. Din banii strânși s'a cumpărat un preaport mare bisericesc.

Din acest cerc au făcut parte următorii elevi de liceu și studenți: **Simion Stoica**, **Trandafir Cadariu**,

Aurel Crețu, **Nicolae Ion**, **Iosif Birdean**, **Milivoi Stoianovi**, **Ștefan Velciov**, **Carol Ințe**, **Mladen Stanisici**, **Aurel Birdean**, **Nicolae Stanoe**, **Traian Bocșan**, **Trifu Panta**, **Iosif Popovici**, **Octavian Bota**, **Nicolae Fiștea**, **Petru Lăpădatu**, **Gheorghe Ghilezan**, **Gheorghe Jurca**, **Vasile Cadariu**, **Marialnceze**, **Ersilia Stoica**, **Eleonora Bogdan**, **Emilia Popovici**, **Silvia Barbosu**, **Xenia Stoica**, **Branislava Popovici** și **Vera Nesici**.

Comitetul Cercului a fost compus în felul următor: Președinte: **Smeon Stoica**; Vicepreședinte: **Trandafir Cadariu**, Secretar: **Aurel Crețu**; Casier: **Nicolae Ion**, Controlori: **Vasile Cadariu** și **Iosif Birdean**; Membru administrativ: **Milivoi Stoianov**.⁸³⁾

Corul Cercului studențesc a fost dirijat de către studentul **Simion Stoica**,⁸⁴⁾ care azi este preot în parohia ortodoxă din com. Lațunaș, jud. Timiș-Torontal.

În com. Denta au mai luat ființă și următoarele societăți culturale și de binefacere:

Societatea „Caritatea” a femeilor creștine pentru ajutorarea celor neputincioși, a cărei președinte este d-na **Elisabeta Drugoc**.⁸⁵⁾

Reuniunea Femeilor Române din Denta sub conducerea următorului comitet: Președinte: **Draghina Bota**, Vicepreședinte: **Olimpia Barbulescu**, Secretară: **E. Brancu**, Cassar: **Solomie Turmigan**, Bibliotecară: **Ortenzia Bucur**; Membre în Comitet: **Maria Stanoe**, **Maria Pavel**, **Maria Farago**, **Ana Crâsta**, **Silvia Teperdel**, **Ana Cârciu**; Membre suplente: **Ana Căpăjină**, **Raja Chinezoni**; Cenzori: **Maria Paia**, **Ana Pavel** și **Ana Stanoe**; Suplente la cenzori: **Oprea Danciu**, **Ecaterina Sirca** și **Floare Bugariu**.⁸⁶⁾

Căminul Cultural Sârbesc, are ca președinte pe **Părintele Ioan Papin**.

Cercul Surorilor Sârbe, are președinte pe d-na **Desa Papin**.

Societatea Femeilor Germane.

Societatea Funebrală.

Administrația comunei

În anul 1928 s'a făcut primul plan de către in- ginerul **R. Munck** dela Serviciul tehnic județean pentru construirea casei comunale, pe intravilanul No. 126. Dar obvenind în urmă mai multe păreri, s'a hotărât ca edificiul Primăriei să se ridice tot pe locul vechi dela No. 81, unde era vechea casă comună.

După ce notarul **Carol Ince** a trecut în pensiune, a venit în locul său tânărul și harnicul notar **Ioan Barbulescu**, care prin munca și priceperea sa, a reușit să ducă la bun sfârșit lucrările ce se cereau la zidirea Primăriei și a locuinței notariale. Lucrările de zidire s'au făcut de către antreprenorul Inginer **Petru Ficker** din com. Variaș. (jud. Timiș-Torontal), adjudecându-i-se licitația făcută în 12 Octombrie 1935, cu

⁷⁹⁾ Vezi Calendarul „Almanahul Banatului” pe anul 1929 Timișoara. p. 173—174.

⁸⁴⁾ Preotul **Simion Stoica** este fiul învățătorului **Vasile Stoica** din Denta. S'a născut la 6 Octombrie 1905. A studiat școala primară confesională ortodoxă română în Denta, cursul secundar la Denta și școala Normală în Crașnebeș. În 1925 luându-și diploma de învățător, a funcționat în această calitate numai timp de un an în com. Poiana din jud. Severin, căci s'a înscris la teologia ortodoxă din Oradea Mare, unde în anul 1931 ia absolutul și examenul de calificare preotească, examenul de diferență și diploma dela Seminarul Central din București, s'a înscris și la Facultatea teologică dela Universitatea din București care o termină în anul 1933. În anul 1934 termină și Seminarul pedagogic universitar din București și în anul următor, 1935 a fost hirotonit întru presbiter pentru parohia Lațunaș (Pr **Simion Stoica**; Comunicare).

⁸⁵⁾ E. Drugoci; Comunicare.

⁸⁶⁾ E. Brancu, inv.: Comunicare.

⁷⁹⁾ P. I. Tomescu: „*Monografia școlii Noastre Nr. 10 Arad*.” Arad, 1937; p. 49—50.

⁸⁰⁾ Elena P. Brancu; Comunicare.

⁸¹⁾ Preot I. Papin și I. Popovici inv.; Comunicare.

⁸²⁾ Ioan Popovici, inv.: Comunicare.

sumu de Lei 1.062.281. Lucrările de construcție s'au început în ziua de 1 Noemvrie 1935 și s'au terminat în luna Iunie 1936⁸⁷⁾.

Sfințirea Primăriei și a locuinței noi s'a făcut de către P. S. Sa Păr. Episcop Vasile al Caransebeșului, în ziua de 15 August 1936, în prezența d-lor Dr. Coste, inspector silvic Cernescu, P. Rămneanțu, P. Savii și alți.⁸⁸⁾

Cu edificare casei comunale și a locuinței notarului s'a spesat suma de Lei 1.500.000, din fondul făcut din venitele ce le-au adus cele 94 ha. de pădure a com. Denta⁸⁹⁾.

Din anul 1935, com. Denta are notar pe Ioan Barbulescu care s'a născut la 24 Ianuarie 1911 în comuna Șemlacul-Mare (jud. Timiș-Torontal), din familie de țărani. A studiat școala primară în satul său natal, școala medie și liceul „Real” în Denta, liceul „Diaconovici-Loga” din Timișoara și școala de notari din Lugoj (în anul școlar 1928/29). A funcționat ca subnotar în com. Șaș (j. Timiș-Torontal) dela anul 1933 până la 1 Iunie 1935, când a venit ca notar în Denta.

În afară de ocupațiunile sale oficiale, a colaborat din când în când la revista Administrația Română⁹⁰⁾ din Timișoara.

Ioan Lallier, subnotar. S'a născut la 28 August 1894 în com. Bucovăț (j. T. Torontal). În Denta funcționează ca subnotar din anul 1925.⁹¹⁾

În afară de noter, subnotar și primer, în comună mai sunt următorii funcționari:

Petru Brancov, impegat, și Ioan Bențiu, agent de urmărire.

În comună se mai află o moșă, brigadă silvică percepție, agerție (din an. 1934) și o bancă populară

Ocupațiunea locuitorilor.

Locuitorii com. Denta se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor.

Hotarul comunei constă din 8900 jug, este împărțit în felul următor: pământ arător, vii, fânse pășunse, grădini, pădure, drumuri și șanțuri.

După războiul mondial și locuitorii din această comună au fost împroprietăriți cu pământ.

Numărul împroprietăriților pe naționalități a fost următorul:

Români 238 (63%), Sârbi 60 (16%), Nemți 35 (9,5%), Unguri 5 (1,3%), Alți 39 (10,4%).

Lotul tip era de 4 jug cad.

Între anii 1928—1935, din pământul primit prin împroprietărire Românilor au vindut: 110 (46,2%) loturi Sârbi: 32 (53,5%), Nemți: 13 (37,2%), Unguri: 5 (100%), Alți: 19 (48,7%).

În acest timp Românilor au vindut minoritarilor 350 jug. cad., iar minoritarii au vindut Românilor numai 170 jug. ca.⁹²⁾

Comuna are: 7 comercianți, 4 cârciumari, 2 cizmari, 1 curelar, 2 măcelari, 4 fierari (făurari) 3 rotari, 4 massari, 1 tinichigiu, 2 croitori, o lăptărie și o moară cu electricitate. *

Comuna Denta a dat o mulțime de intelectuali dintre cari amintim pe Baronul Carol Gheorghe

Achile Hauser, ăscut lu 10 Noemvrie 1866 din părinții baron Bernat și Judita de Dejan. A studiat școala primară în particular în Denta, gimnaziul și Academia de Drept din Kecskemet. A fost practicant la prefectură, secretar al prefecturii Becicherecul Mare, primpretoral plasei Banloc (în anii 1898—1904) și director al Sindicatului Torontal pentru regularea apelor (1904—1922). În prezent locuiește ca pensionar în com. Denta.

Baronul Bernard Hauser, născut în Denta la anul 1872. Este absolvent al Academiei de Agricultură din Viena. În prezent locuiește în com. Sânaandrei (jud. Timiș-Torontal).

Baronul Dr. Lothar Hauser, născut la anul 1874. A fost consul general în Varșovia. A murit în 16 Noemvrie 1926 la Budapesta, de unde a fost adus și înmormântat în com. Denta.

Judita Hauser, măritată după baronul Alois Meysenburg⁹³⁾

Ioan Papin, preot în Denta, Nicolae Bocsian magistrul poștal, Cornel Barbosu, șef de gară, Ion Bențiu funcționar, Milivoi Milutinovici învățător, Ersilia Rămneanțu născută Stoica învățătoare, Xenia Stoica, Iosif Birdean, noter, Aurel Birdean, Trandafir Cadariu șef al Broului statistic dela Prefectura jud. Timiș-Torontal, Vasile Cadariu percepător, Iosif Popovici, învățător, Branislava Popovici magistră la oficiul poștal din Secaș. Milivoi Stoițanov, inv., Trifu Panta, Mladen Stanisici, inv. Gheorghe Ghilezan, Silvia Barbosu, Aurel Crețu, Petru Lăpădatu, conductor silvic, Gheorghe Jurca, etc.

⁹³⁾ Baron Karol Hauser: Comunicare.

Am primit la redacție:

Cărți:

— Volbură Poiană Năsturaș: Pământ Românesc — Poezii. I—și, 1939.

— Dorian Grozdan: Brazde Păgâne — Poezii. Biblioteca „Lucașăru”. Timișoara, 1935.

— Dorian Grozdan: Cioplitură în lemn. Poezii. Biblioteca „Lucașăru”. Timișoara, 1936.

— Preot Virgil Popoviciu: Ortodoxismul și Biserica națională românească din Timișoara. Timișoara, 1933.

— Alexandru Stoian: Rălăciri printre stele. Poezii. „Editura Noastră.” București, 1939.

Reviste:

— „Foaia Diecezană” Caransebeș.

— „Satul”. București.

— „Ev Nou”. București.

— „Școala Bănăţeană”. Timișoara.

— „România Erotică”

Ziare:

— „Luminătorul”, Timișoara. „Răsunetul”, Lugoj, „Reșița”, Reșița. „Voința Banatului”, Timișoara. „Vestul”, Timișoara.

Administrative:

— Onorații abonați la revista „Brazde Bănăţene”, cari sunt în restanță, sunt rugați să ne trimită abonamentul în timpul cel mai scurt.

— Revista apare cu întârziere din cauza că o parte dintre lucrători tipografiei sunt concentrați.

⁸⁷⁾ Ioan Barbulescu, notar: Comunicare.

⁸⁸⁾ „Foaia Diecezană”. Caransebeș, 1936, No. 34.

⁸⁹⁾ Ioan Barbulescu: Comunicare.

⁹⁰⁾ I. Barbulescu: Comunicare.

⁹¹⁾ I. Lallier: Comunicare.

⁹²⁾ Ion Negru: Perdem și pământul. „Revista Institutului Social Banat-Crișana”. Timișoara An. IV (1936) No. 16, p. 27